

יקי אקשטיין

הספד זה הנו מאד אישי. אני מתנצל על אורכו, אם כי לי נראה ראוי, כמאפיין את בני דורו של יקי.

יקי ואני חברים קרובים למעלה משבעים שנה, וחיינו הן האישיים והן המקצועיים שזורים זה בזה לאורך כל אותם השנים. מטבע הדברים ספור חיי יקי להלן יבטא את השזירה הזאת לכל אורכו.

יקי נולד בגרמניה בפברואר 1931 והיגר-עלה עם הוריו לפלסטינה בהיותו כבן שלוש. עם עלייתה המשפחה התישבה בצפון תל-אביב הצומחת, ושם, בין החולות של אז ובין הים, בילה יקי את ילדותו ונעוריו. הכרותי הראשונה אתו היתה באמצעות חבריו בתנועת הנוער "המחנות העולים", שלמדו איתי ב"תיכון חדש" בצפון העיר. חבריו סיפרו שהוא עילוי בתיכון "שלוח" ומבלה את זמנו בין היתר בקריאת ספרי מתמטיקה.

כשפרצה מלחמת השחרור היינו תלמידי שמיניות בתיכון. מחמת המלחמה קוצרה שנת הלימודים והקלו עלינו את עומס בחינות הבגרות, שנעשו בחתף. התיצבנו לדגל ב-15 באפריל 1948 בעיצומה של המלחמה. גויסנו כהכשרה של מחנות העולים לגדוד השלישי בחטיבת יפתח בפלמח, כאחרוני ההכשרות המגויסות לפלמח. וכך נכללנו כדור תשח של לוחמי הפלמח, ואכן "הדור הולך ופוחת". מיד נשלחנו לגליל העליון והיינו אמורים לנחות בקיבוץ חולתא, ומכאן ואילך נקראינו **הכשרת חולתא**. כיון שהדרכים לאצבע הגליל לא היו בשליטת כוחותינו, ועדיין לא צוידנו בנשק, התעכבנו בדרך, וכך פיספסנו את כיבוש – שחרור צפת על ידי הגדוד. לבסוף הגענו לבסיס הגדוד בחולתא, צוידנו בנשק מיושן מהסליקים, נשלחנו לשהות במלונות הר כנען, שנזנח מיושביו, ומשם עסקנו בפיטרול האיזור. הכרזת המדינה מצאה אותנו על ההר. אז הגיעו גם הציוד והנשק מצ'כיה. צוידנו ברובים צ'כים שעל חלקם היה מותוה, לא להאמין, צלב הקרס. כאן המשכנו ב"שחרור" הגליל העליון. בימים הראשונים של יוני 1948, הועברנו למרכז הארץ, והוצבנו במחנה סרפנד - היום צריפין, לאחר שהצבא הבריטי פינה אותו. תוך ימים מספר הוקפץ הגדוד לבאב אל וואד והשתתפנו בנסיון כושל ורב קורבנות לכבוש את לטרון מידי הלגיון הערבי. כיון שהוכרזה הפוגה הראשונה במלחמה, הוחזרה חטיבת יפתח וזנבה בין רגליה, ואיתה המחלקה של הכשרת חולתא, המצולקת מחמת אובדן חלק מחבריה, להתארגנות בסרפנד.

סיום ההפוגה הראשונה בראשית יולי מצאה את יקי בין כובשי לוד ורמלה. בשעת לילה, בעיצומו של קרב ובחילופי הירי, נשמעה צעקת יקי: חובש נפצעתי בישבן ואני שותת דם. החובש שנחפז לעזרתו מצא כי כדור רובה פגע במימיה שבחגורתו, והמים שנשפכו נדמו ליקי כדם. מכבוש לוד ורמלה המשיך הגדוד לכבוש הכפרים מזרחה לכוון רמאלה, אך לשמחתנו המערכה נעצרה כשהאום הכריז על ההפוגה השניה. שוב חזרה חטיבת יפתח להתארגנות. יקי, כיליד 1931 – שילידיו לא היו אמורים, מפאת גילם הרך, להיות לוחמים - הועבר למטה החטיבה. כאן נפרדנו באופן חלקי ואני נותרתי בגדוד.

לקראת קיץ 48 הועברה חטיבת יפתח לנגב, שהיה נצור על ידי הצבא המצרי ומונותק מעיקר המדינה. התאור "הועברה" הוא ספור אופיני למלחמת השחרור. לא יאמן, אך חטיבה שלמה חצתה באישון לילה את קו המצור של המצרים ללא קרב וללא פגע, ראה הנובלה הנפלאה "שירה של חצות" של ס. יזהר. תנאי המצור בנגב גיבשו את הכשרת חולתא, ואם כי יקי היה במטה החטיבה בקיבוץ דורות והמחלקה הצבאית בקיבוץ נירעם, מפגשי הגרעין-הכשרה נמשכו... והינו ביחד. פריצת המצור בשלהי 1948, הייתה מבחינתנו סיום המלחמה. לאחר קרבות פריצת המצור הועברנו חזרה "ארצה" לבית שאן הנטושה, להמתין לסוף הפורמלי של המלחמה.

לאחר שנת שרות בצהל, שנחרטה בנו כמאד ארוכה, באפריל 1949, כשפוזר הפלמח, מצאנו את עצמנו, מצולקים מהמלחמה, כואבים את אבדן חברינו, משוחררים מהצבא, בקיבוץ חולתא. שם שהינו למטרת הכשרה לקראת "הגשמה" והקמת קיבוץ משלנו. יקי עבד ככנאי והתמקצע בכך, ואילו אני הוכשרתי כדייג במה שנקרא אגם החולה, שהיה בעצם ביצה רווית אמנונים. הימים היו ימי הצנע הנודעים ויקי התקנא בי כדייג, שכן הדייגים החוזרים עם שחר מדייג לילי, היו זוכים במושט מטוגן לארוחת הבוקר. בחולתא, במסגרת החיים המשותפים נתגלה יקי בכושר מנהיגות והיה מנהיג ההכשרה ומרכזה.

לאחר שנת הכנה לחיים קיבוציים עצמאיים, באפריל 1950, החליטו "המוסדות" שהכשרת חולתא תפסיק להתקיים ככזאת וחבריה יועברו כהשלמה לקיבוץ בית-קשת בגליל. כאן נפרדו דרכינו לזמן מה, שכן יקי עבר לבית-קשת ואילו אני, ועוד מספר חברים, פרשנו מתוך רצון להמשיך כיורדי ים, לקיבוץ מעגן מיכאל, שאמור היה ליצור צי סוחר שיתופי-קיבוצי.

עברה כשנה בנפרד, וכשהוקמה במכון ויצמן קבוצת "מחקר" לחיפושי נפט בארץ הקודש, בנהולו של פרופ' פקריס, זנחנו את החזון הקיבוצי לטובת חזון "המדע", ועברנו לעבוד כחוקרי שטח במכון. היינו מין טכנאים לאיסוף מידע בשטח למציאת נפט. נכשלנו אמנם במשימה, אך, גם נהנינו מעבודת השטח, גם מחברות קרובה וגם נפתח לנו חלון ל"עבודה מדעית". בעידוד מדעני הקבוצה אעלה יקי את הרעיון שכדאי לעזוב את חפוש הנפט ולצאת ללימודים אקדמיים, הוא דיבר על הנדסת חשמל בטכניון ואני חשבתי על פיסיקה באוניברסיטה העברית. כשהעלינו את הרעיון לפני פקריס, לתמהוננו, הוא זרק אותנו מכל המדרגות ואמר, קשה להאמין, שאין טעם, בשלב זה בחיינו, בלימודים. יקי השתכנע להמשיך במכון, ואילו אני נרשמתי להנדסת חשמל בטכניון. אחרי חודש יקי התחרט, אך הרישום לטכניון היה כבר סגור והוא נרשם לפיסיקה באוניברסיטה.

שנות הלימודים, מ-1951 ואילך, במתמטיקה-פיסיקה באוניברסיטה, ששוכנה בטרסה סנטה, היו לי יקי תענוג גדול, ולימודי בטכניון לאו דוקא. באוניברסיטה הכיר יקי את שולה שהיתה לימים לבת זוגו. נקפו ארבע שנות לימוד אינטנסיביות, בהן בפגישותנו הרבות החלפנו חוויות, והוכח כי יקי עשה את הבחירה הנכונה: לימודיו באוניברסיטה בפיסיקה של ימי רקח היו חוית חיים, ולצערי לא זכיתי לכך.

הבחירה ב-1955 להמשיך לימודים לתואר גבוה, הפרידה בינינו שוב. יקי ושולה בחרו להמשיך לדוקטורט בניכר, באוניברסיטת שיקאגו המפוארת של ימי פרמי, ואילו אני נשארתי עם בת זוגי ארזה בפרובינציה בטכניון. יש לציין שבאותם ימים, סטודנטים מוגבלי הכנסה לא נסעו מארהב ארצה בקלות. כך שחזרנו ונפגשנו שוב בארהב רק כשארזה ואני יצאנו לפוסטדוק בפרינסטון ב-1961, ואילו יקי ושולה כבר היו חברי סגל במעבדה הלאומית האמריקנית בארגון, אילינוי.

ארזה ואני, מטופלים בשלשה ילדים, חזרנו לטכניון ב-1964, ואילו יקי נשאר בניכר ועשה חייל במחקר, במה שנקרא אז פיסיקה של טמפרטורות נמוכות. לאחר מלחמת ששת הימים והתרחבות הפקולטה, בזכות השיגיו במחקר בהליום נוזלי, גויס יקי לטכניון להקמת מעבדה למחקר בפיסיקה של טמפרטורות נמוכות, ובמיוחד בעל-מוליכות.

לא נקפו שנים רבות, יקי הוכר ביכולת המנהיגות שלו ונבחר לדיקן הפקולטה. הוא כיהן כדיקן בשתי קדנציות בהפרש זמן ארוך ביניהם. כדיקן, כראוי, ראה את עיקר מאמציו בגיוס סגל מעולה, בקידום חברי סגל הפקולטה, בעידוד סגל צעיר ובמציאת משאבים

לטיפול המחקר. בין השגיו בבחירת סגל חדש ראוי לציין, בשפת המערב הפרוע, שכדיקן הצמיד לחגורתו שתי גולגלות חשובות: את נשיא הטכניון אורי סיון ואת פרופסור מחקר מוטי שגב. לא אשכח להזכיר את שנותיו כמשנה לנשיא הטכניון, השנים בהן הכיר את בת זוגו לשנים ארוכות, רותי.

לאחר פרישתו, בשנותיו האחרונות חילק את זמנו בין הטכניון לבין אוניברסיטת נורד-ווסטרן בארהב, עד שהסרטן הכריעו כמה ימים לפני מלות לו 89 שנה. אזכר אותו כחבר, כקולגה ויותר.

פברואר 2020. עמירם רון.